

Bestuursvoorstel

Onderwerp: Vervolg pilotgebieden veenoxidatie Nummer: Bestuursstukken\2017	Agendapunt: 5
---	----------------------

DB: Ja 15-2-2016	BPP: Ja 9-3-2016	FAZ: Nee	VVSW: Ja 9-3-2016	AB: Ja 23-3-2016
----------------------------	----------------------------	-----------------	-----------------------------	----------------------------

Opsteller: Erna Alting, 0598-693269 Beleid, Projecten en Laboratorium	Opdrachtgever: Jelmer Kooistra	Portefeuillehouder: Wiebe van der Ploeg (veenoxidatie) Hilbrand Sinnema (peilbeheer)
---	--	---

Ondersteuning van de afdeling: ☒ Technisch ☒ Juridisch ☒ Financieel ☐ Staf ☐ Communicatie

Externe betrokkenen: Provincie Groningen, provincie Drenthe	Reden: De provincies zijn kaderstellend en geven advies over vast te stellen peilbesluiten.
--	--

<p>Samenvatting:</p> <p>In het beheergebied van het waterschap komt op veel plaatsen veen in de bodem voor. In circa 8.000 ha van ons beheergebied is de dikte van het veenpakket zo groot dat oxidatie van het veen nog decennia lang kan resulteren in bodemdaling. Waterschap Hunze en Aa's streeft naar een duurzame, efficiënte bedrijfsvoering tegen lage kosten. In veengebieden is dat een lastige opgave want anticiperen op bodemdaling brengt hoge kosten met zich mee, een forse CO₂ uitstoot en het vrijkomen van nutriënten. Veenoxidatie strookt niet met duurzaamheidsprincipes. Voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf is een methodiek ontwikkeld om op basis van kosten- en duurzaamheidscriteria de gevolgen van verschillende peilstrategieën inzichtelijk te krijgen. Uit deze analyses is naar voren gekomen dat het blijven verlagen van de peilen in veengebied niet altijd duurzaam, toekomstgericht en kosteneffectief is en dat het oplossen van de bodemdalingsproblemen om maatwerk en een innovatieve aanpak vraagt.</p> <p>In lijn met het coalitieakkoord en het beheerplan is het voorstel om in een gebiedsproces, samen met provincies, landbouw en maatschappelijke organisaties, te zoeken naar innovatieve oplossingsrichtingen voor de veenoxidatieproblematiek, bodemdaling en de gevolgen van het traditionele peilbeheer (waarbij de peilen worden afgestemd op de 5 -10% laagste gronden waardoor in grote delen van het peilgebied de drooglegging te groot wordt voor de functie).</p> <p>In de gebieden Valthermond en Hongerige Wolf gaan we de opgedane kennis delen met stakeholders, maatschappelijke organisaties en overheden om een gedeeld en gedragen beeld te krijgen over de problemen en kansen qua veenoxidatie en bodemdaling nu en in de toekomst. Vervolgens gaan we gebiedsprocessen starten om gezamenlijk tot een gedragen uitvoeringsplan te komen. Er wordt gestart met Valthermond.</p>

Bestuursvoorstel

De projectorganisatie en communicatie in Valthermond zal gericht zijn op het verkrijgen van draagvlak. Gedurende het proces zullen beleidsuitgangspunten en kaders vastgesteld moeten worden welke te zijner tijd ter besluitvorming voorgelegd gaan worden.

Duurzaamheidsparagraaf: Ja

Begrotingsaspecten: Nee

AB Voorstel:

- kennis nemen van de problematiek in veengebieden en de uitgewerkte methodiek voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf door een presentatie in de plenaire vergadering van het algemeen bestuur;
- het delen van de opgedane kennis met stakeholders, maatschappelijke organisaties en overheden om een gedeeld beeld te krijgen over de problemen en kansen qua veenoxidatie en bodemdaling nu en in de toekomst;
- het starten van een gebiedsproces in Valthermond om samen met de stakeholders in het gebied te komen tot een gedragen uitvoeringsplan.

Bijlagen: Nee

–

Ter inzage (bestuursnet): Nee

Onderwerp(en):

–

Besluit/opmerkingen bestuur:

Paraaf secretaris-directeur:

Bestuursvoorstel

Inleiding

In het beheergebied van het waterschap komt op veel plaatsen veen in de bodem voor. In ca. 10 procent van deze veenbodems is de dikte van het veenpakket zo groot dat oxidatie van dit veen nog decennia lang kan resulteren in bodemdaling en CO₂ uitstoot. Aan deze gebieden is voornamelijk de functie landbouw toegekend. Het peilbeheer wordt traditioneel afgestemd op het verkrijgen van optimale productieomstandigheden. Door de diepe ontwatering oxideert het veen en daalt de bodem. In landbouwgebieden is deze bodemdaling tot dusver altijd gecompenseerd door de peilen te verlagen. Hierdoor is een zichzelf versterkend proces ontstaan van veenoxidatie versus peilverlaging. In een groot deel van het beheergebied van het waterschap zijn in de jaren 90 watersystemen geoptimaliseerd om de water aan- en afvoer te verbeteren. Bij deze herinrichtingen is in veengebieden destijds rekening gehouden met toekomstige bodemdaling door het watersysteem 30 cm dieper aan te leggen. Deze “overdiepte” is door bodemdaling al grotendeels verdwenen waardoor toekomstige peilverlagingen alleen mogelijk zijn wanneer ook het watersysteem wordt verlaagd.

Het waterschap Hunze en Aa's streeft naar een duurzame, efficiënte bedrijfsvoering tegen lage kosten. In veengebieden is dat een lastige opgave. Vanuit de duurzaamheidsprincipes is het tegengaan van veenoxidatie urgent vanwege de forse uitstoot van CO₂ en het vrijkomen van nutriënten. Tegelijkertijd vraagt de landbouw, die binnen ons beheergebied van oudsher voorkomt in de veengebieden, om optimale productie omstandigheden en een voldoende diepe ontwatering. Dit brengt door de bodemdaling hoge kosten met zich mee.

Voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf is een methodiek ontwikkeld om op basis van kosten en duurzaamheidscriteria de gevolgen van verschillende peilstrategieën inzichtelijk te krijgen.

Voorgeschiedenis

In het beheerplan 2010-2015 is aangegeven dat er een strategie opgesteld moet worden om een toename van het aantal knelpunten door bodemdaling als gevolg van veenoxidatie te voorkomen. In 2012 is de Nota veenoxidatie opgesteld. In deze nota zijn voor ons beheergebied de veenoxidatie-aandachtsgebieden aangegeven. Aandachtsgebieden zijn veengebieden met een dikke veenlaag waar nog decennialang veenoxidatie en CO₂ uitstoot kan optreden. De Nota veenoxidatie is in januari 2012 in het algemeen bestuur besproken. Er is voorgesteld, binnen de aandachtsgebieden, voor twee pilotgebieden een lange termijn strategie uit te werken op basis van kosten en duurzaamheid. In 2014 is voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf een strategie uitgewerkt tot een peilbesluit. In de vergadering van het dagelijks bestuur van 6 oktober 2014 zijn deze peilbesluiten besproken maar het voorstel is aangehouden omdat het in een breder kader geplaatst moet worden met de provincies en maatschappelijke organisaties.

In het coalitieakkoord is veenoxidatie een speerpunt. Waarbij we onze inzet continueren via de kring van waterschappen. We willen, met de provincies, de landbouw en maatschappelijke organisaties zoeken naar oplossingsrichtingen voor onze aandachtsgebieden veenoxidatie. Maatschappelijke afwegingen worden op het 'hogere' provinciale niveau gemaakt. Daarmee stemmen wij uiteraard af. In dit soort gebieden is 'peil volgt functie' niet meer automatisch de optie en in de toekomst kan dat tot ander soortige peilbesluiten leiden.

Bestuursvoorstel

In het beheerprogramma 2016 – 2021 staan twee acties benoemd bij wateroverlast door veenoxidatie:

- 5.2.1. Het ontwikkelen en implementeren van een werkwijze voor peilbesluiten in veenoxidatie aandachtsgebieden.
- 5.2.4. In 2016 samen met de provincies onderzoeken welke kansen er liggen om veenoxidatie te vertragen en wat daarvoor moet gebeuren om dat mogelijk te maken.

Zolang er geen uitgekristalliseerd oplossingsrichting is met voldoende bestuurlijk draagvlak is het standstill-principe het uitgangspunt, wat inhoudt dat de peilen niet wijzigen.

Beleid provincies

De provincie Groningen heeft in de Omgevingsvisie 2016-2020 aangegeven om samen met de waterschappen veengebieden te willen aanwijzen waar het watersysteem meer leidend is bij het toekennen van de functie en of hiervoor ruimtelijke voorwaarden moeten worden vastgelegd. In de omgevingsvisie van de provincie Drenthe is eveneens aangegeven dat in de planperiode 2014-2018 duidelijk moet worden in welke gebieden de problematiek van veenoxidatie speelt en welke mogelijkheden er zijn om de problemen te voorkomen c.q. te beperken.

Analyse van het probleem

Voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf is ingezoomd op de veenoxidatieproblematiek. Op basis van grondboringen is de veendikte bepaald en de ligging van het veenpakket ten opzichte van de grondwaterstanden.

Gebleken is dat in het gebied Valthermond het veen ondiep ligt, ruim boven de laagste grondwaterstand. Omdat de veenlaag volledig boven de grondwaterstand ligt zullen verdergaande peilverlagingen niet resulteren in extra veenoxidatie. Door de ondiepe ligging van het veen en de lage grondwaterstanden op de flank van de Hondsrug is veenbehoud of het vertragen van veenoxidatie alleen mogelijk door het gebied plas/dras te maken. Dit zou ten koste gaan van de functie landbouw en gepaard gaan met hoge kosten. Voor dit gebied kan daarom worden besloten het veen niet te beschermen.

In het gebied Hongerige Wolf ligt het veenpakket dieper onder het maaiveld en een deel van het veen ligt onder de laagste grondwaterstand. In een dergelijke situatie zal het verlagen van de peilen resulteren in extra verdroging van het veen, bodemdaling en CO₂ uitstoot. Een zichzelf versterkend proces. In deze gebieden is het raadzaam om terughoudend te zijn met het verlagen van de peilen zodat veenoxidatie vertraagd kan worden.

Door de veenoxidatie krijgen we te maken met een forse bodemdaling en CO₂ uitstoot. Er moeten oplossingen komen voor de veenoxidatieproblematiek. Het traditionele peilbeheer waarbij we de peilen blijven afstemmen op de bodemdaling is in een aantal gevallen duurder dan het handhaven van de peilen en het compenseren van vernatting. Door de grilligheid in de veendikte daalt ook de bodem niet gelijk waardoor het verlagen van peilen kan leiden tot een forse toename van de droogteschade.

Bestuursvoorstel

Uit deze analyses is naar voren gekomen dat het blijven verlagen van de peilen in veengebied niet altijd duurzaam, toekomstgericht en kosteneffectief is. Het oplossen van de bodemdalingsproblemen vraagt om maatwerk en een innovatieve aanpak. In de plenaire vergadering van het algemeen bestuur worden de resultaten gepresenteerd.

Hoe verder

Het oplossen van de bodemdalingsproblemen vraagt om maatwerk en een innovatieve aanpak. Er is niet één oplossing voor alle gebieden. In Valthermond, waar veenbehoud en vertraging van het veen niet mogelijk is binnen de huidige functie, zullen maatregelen gericht zijn op het compenseren van de gevolgen van de bodemdaling.

Voor het gebied Hongerige Wolf liggen er kansen om veenoxidatie te vertragen en daardoor kosten van bodemdaling en de CO₂ uitstoot uit te spreiden over lagere termijnen. In dit gebied is naast het anticiperen op de bodemdaling ook het vertragen van veenoxidatie een doel.

De volgende zaken worden het komende jaar opgepakt;

- In de gebieden Valthermond en Hongerige Wolf gaan we de opgedane kennis delen met stakeholders, maatschappelijke organisaties en overheden om een gedeeld beeld te krijgen over de problemen en kansen qua veenoxidatie en bodemdaling nu en in de toekomst.
- Vervolgens gaan we voor Valthermond een gebiedsproces starten om gezamenlijk te zoeken naar innovatieve oplossingsrichtingen voor de problematiek van de veenoxidatie, bodemdaling en de gevolgen van het traditionele peilbeheer (waarbij de peilen worden afgestemd op de 5-10% laagste gronden waardoor in grote delen van het peilgebied de drooglegging te groot wordt voor de functie). Samen met de stakeholders zal een gezamenlijke visie voor de korte en lange termijn opgesteld worden. Deze visie vormt de basis voor het op te stellen uitvoeringsplan. Een analyse naar kosten, baten, taken en verantwoordelijkheden zal een belangrijk onderdeel zijn van het gebiedsproces om het uitvoeringsplan gefinancierd te krijgen. De projectorganisatie en communicatie zal gericht zijn op het verkrijgen van draagvlak. Gedurende het proces zullen beleidsuitgangspunten en kaders vastgesteld moeten worden welke te zijner tijd ter besluitvorming voorgelegd gaan worden. Bestuurlijk zullen beide provincies zullen betrokken worden bij dit eerste uitvoeringsplan.
- Naast de 2 pilotgebieden willen we ook de resterende veen-aandachtsgebieden verder onderzoeken. De veen-aandachtsgebieden beslaan 17 peilbesluitgebieden. Het is belangrijk inzicht te krijgen in een verdeling van aandachtsgebieden. In welke gebieden kunnen we veenoxidatie vertragen en in welke gebieden lukt dat door de ligging van het veen niet. Op basis van deze analyse en de ervaringen uit het gebiedsproces Valthermond willen we een gebiedsbrede aanpak ontwikkelen.

Bestuursvoorstel

Uitgangspunten

De ervaringen in de veengebieden Valthermond en Hongerige Wolf leren dat het oplossen van veenoxidatie problemen maatwerk is. Het op voorhand formuleren van concrete normen en eisen kan het gebiedsproces en de innovatie in de weg staan. Besluitvorming hieromtrent willen we per gebied als maatwerk voorleggen. Bij het opstellen van het uitvoeringsplan Valthermond hanteren we de volgende uitgangspunten:

- veenoxidatie onder de GLG zoveel mogelijke vertragen;
- in landbouwgebieden gaan we verdroogd veen (boven de GLG) niet actief vernatten;
- wij volgen de functietoekenning van de provincies;
- peil volgt functie en bodemdaling is niet meer vanzelfsprekend;
- een toekomstgericht, duurzaam en klantgericht peilbeheer.

Risico's en kansen

Stakeholders in het gebied moeten de problematiek in veengebieden erkennen en zich willen committeren aan het uitwerken van een gezamenlijke visie en uitvoeringsplan. Het inpassen van de belangen van de stakeholders is hierbij belangrijk. De organisatie en communicatie van dit project moet hier op zijn afgestemd. Het governance vraagstuk is een belangrijk onderdeel van het proces en vormt de basis voor de verdeling van kosten. Uitgangspunten en kaders over governance zullen gedurende het proces ter besluitvorming voorgelegd worden.

Duurzaamheidsaspecten

De dikke veenpakketten die in eeuwen zijn ontstaan zullen door aanhoudende veenoxidatie en zonder ingrijpen op termijn verdwijnen. De bodemdaling zal ingrijpen op het landschap, waterbeheer, waterveiligheid, waterkwaliteit, infrastructuur, gebouwen en de gebruiksmogelijkheden van de gronden. Door de oxidatie van het veen wordt een aanzienlijke hoeveelheid CO₂ uitgestoten en komen nutriënten vrij. Onderstaande getallen indiceren de jaarlijkse CO₂ uitstoot.

De gemiddelde CO₂-productie per millimeter maaiveld daling bedraagt 2,26 ton CO₂ per hectare per jaar. De gemiddelde maaiveld daling in veengebieden bedraagt 1 cm per jaar. Het oppervlak van de aandachtsgebieden veen is 8.000 ha. In de huidige situatie bedraagt de jaarlijkse CO₂ uitstoot uit deze aandachtsgebieden 180.800 ton. Deze uitstoot zal door de dikte van de veenpakketten in de aandachtsgebieden nog decennialang doorgaan.

In het duurzaamheidsverslag 2014 is de jaarlijkse voetafdruk door CO₂ uitstoot voor het waterschap bepaald op 7.529 ton (som van emissies van eigen bedrijfsmiddelen (brandstof), emissies door inkoop van energie en overige directe emissies).

Bestuursvoorstel

Financiën

In het meerjareninvesteringschema is voor het uitvoeren van onderzoek Strategie veenoxidatie fase 2 als onderdeel van het project onderzoek KRW/WB21 428 (54) een bedrag van € 26.638,- opgenomen. Het voornemen is om het uitvoeringsplan Valthermond hiervoor op te stellen. Dit plan wordt in eigen beheer opgesteld maar mogelijk is inhuur nodig voor specifieke kennis. Het genoemde bedrag is hiervoor naar verwachting toereikend.

Het uitvoeringsplan Valthermond met voorgestelde maatregelen en financiering zal te zijner tijd aan u voorgelegd worden.

Communicatie

De resultaten van de pilotgebieden zijn ambtelijk voorgelegd aan de provincies. Er zijn nog geen gebiedsbijeenkomsten geweest en het is nog niet gedeeld met maatschappelijke organisaties. Dit omdat de stukken in oktober 2014 zijn aangehouden door het bestuur. Bij de nadere uitwerking zullen stakeholders nauw betrokken worden, zoals provincies, grondgebruikers, terreinbeheerders en landbouworganisaties.

Uitvoering

In het voorjaar 2016 zal een plan van aanpak worden opgesteld voor een gebiedsproces Valthermond. De verwachting is dat 2016 en 2017 nodig zal zijn om te komen tot een uitvoeringsplan. In het plan van aanpak worden de mijlpalen benoemd voor de benodigde besluitvorming.

Voorstel

- kennis nemen van de problematiek in veengebieden en de uitgewerkte methodiek voor de pilotgebieden Valthermond en Hongerige Wolf door een presentatie in de plenaire vergadering van het algemeen bestuur;
- het delen van de opgedane kennis met stakeholders, maatschappelijke organisaties en overheden om een gedeeld beeld te krijgen over de problemen en kansen qua veenoxidatie en bodemdaling nu en in de toekomst;
- het starten van een gebiedsproces in Valthermond om samen met de stakeholders in het gebied te komen tot een gedragen uitvoeringsplan.

namens het dagelijks bestuur,

Harm Küpers
secretaris-directeur

Alfred van Hall
dijkgraaf